

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΣΤ'
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 - 2013

*Το Ελληνικό Κάλλος και η Ευρωπαϊκή Αθλιότητα
της Ύπαρξης*

Έρευνες στη Φιλοσοφική Θεμελίωση των Πολιτισμών

12^ο Σεμινάριο

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΒΟΥ, ΩΔΑΙ

[Συλλογή Δεύτερη, Παρίσι, 1826]

Λυρικά

Ωδή Έκτη

ΑΙ ΕΥΧΑΙ

α'

*Τῆς θαλάσσης καλήτερα
φουσκωμένα τὰ κύματα
ἵνα πνίξουν τὴν πατρίδα μου
ὡσὰν ἀπελπισμένην,
ἔρημον βάρκαν.*

β'

*Ἐπὶ τὴν στεριάαν, ἵστα νησίᾳ
καλήτερα μίαν φλόγα
ἵνα ἰδῶ παντοῦ χυμένην,
τρώγουσαν πόλεις, δάση,
λαοὺς καὶ ἐλπίδας.*

γ'

Καλήτερα, καλήτερα
 διασκορπισμένοι οἱ Ἕλληνες
 ἵνα τρέχωσι τὸν κόσμον,
 μὲ ἐξαπλωμένην χεῖρα
 ψωμοζητοῦντες·

δ'

Παρά προστάτας ἵνα ἄχωμεν.
 Μὲ ποτὲ δὲν ἐθάμβωσαν
 πλοῦτη ἢ μεγάλα ὀνόματα,
 μὲ ποτὲ δὲν ἐθάμβωσαν
 σκῆπτρων ἀκτῖνες.

.....

[Ἀπευθύνεται πρὸς τις Ευρωπαϊκὲς Δυνάμεις:]

στ'

Τὸ χέρι ὅπου προσφέρετε
 ὡς προστασίας σημεῖον
 εἰς ξένον ἔθνος, ἔπνιξε
 καὶ πνίγει τοὺς λαοὺς σας,
 πάλαι, καὶ ἀκόμα.

.....

η'

Ὅταν ὑπὸ τὰ σκῆπτρά σας
 νέους λαοὺς καλεῖτε,

νέους ἰδρῶτας θέλετε
 ἐσεῖς διὰ ἵνα πληρώσητε
 πλουσιοπαρόχως,

θ'

Τὰ ξίφη ὅπου φυλάγουσι
 τὰ τρέμοντα βασιλεία σας,
 τὰ ξίφη ὅπου τρομάζουσι
 τὴν ἀρετὴν, καὶ σφάζουσι
 τοὺς λειτουργούς της.

.....

ιγ'

Καὶ τώρα εἰς προστασίαν μας
 τὰ χέρια σας ἀπλόνετε!
 τραβήξετέ τα ὀπίσω·
 βλέπει ὁ Θεὸς καὶ ἀστράπτει
 διὰ τοὺς πανούργους.

.....

ιε'

Τὸ ξίφος σφίγξατ' Ἕλληνες –
 τὰ ὀμμάτια σας σηκώσατε –
 ἰδού - εἰς τοὺς οὐρανούς
 προστάτης ὁ Θεὸς
 μόνος σᾶς εἶναι.

ιστ'

*Καὶ ἂν ὁ Θεὸς καὶ τ' ἄρματα**μᾶς λείψωσι, καλήτερα**πάλιν ἵνα χρεμετήσωσι**ἵσ τὸν Κιθερῶνα Τούρκων**ἄγριαι φοράδες,*

ιζ'

Παρά ...

.....

.....

ιη'

*Δὲν μὲ θαμβόνει πάθος**κἀνένα· ἐγὼ τὴν λύραν**κτυπάω, καὶ ὀλόρθος στέκομαι**σιμὰ εἰς τοῦ μνήματός μου**τ' ἀνοικτὸν στόμα.*

Ιδού η διαχρονική στάση του γνήσιου Έλληνα προς τις ύπουλες Ευρωπαϊκές προσασίες.

Και η από καταβολής του ΝεοΕλληνικού κρατιδίου αντιπαράθεση του Έλληνα δημιουργού προς το Καθεστώς των εγχώριων Ευρωπαϊστών πιθήκων.

Εν τέλει, δύο συστήματα συγκρούονται συνεχώς στο Κρατίδιον. Η Κοινωνία των αεί Ελλήνων. Και το Καθεστώς των Προδοτών και των Γραικύλων.

Εμείς, ο μέγας αριθμός των γνήσιων απογόνων εν πνεύματι του Αχιλλέα και Οδυσσέα. Και εκείνοι, οι ολίγοι και άσημοι της εξουσίας, τα εκτρώματα του κούφου Αγαμέμνονα και του δυσειδούς Θερσίτη, των κηφήνων Μνηστήρων και του δόλιου Μελάνθιου.

Εμείς του ήρωα Ηρακλή και εκείνοι του δειλού Ευρυσθέα.

Εμείς του σοφογνώμονα Θεμιστοκλή και εκείνοι του μωροπόνηρου Εφιάλητη.

Ήλθε ο καιρός να έλθουμε στα ίδια του Ελληνισμού που σφετερίστηκαν οι Γραικύλοι και Εφιάλτες.

Να αρπάξουμε το βίός μας.

Να σκοτώσουμε τον Μινώταυρο της Ευρώπης.

Να βγούμε από τον Λαβύρινθο στον οποίο μας έχουν εγκλωβίσει οι Θαλαμηπόλοι των Χεσ.

Να εκτελέσουμε την Μνηστηροφονία.

Να καθάρουμε τον οίκο μας και οίκο του θεού μας από την κόπρη του Αυγεία, από το Καθεστώς της Απωλείας.

Ιδού η δόξα μας στους αιώνες των αιώνων.

α'

*Ἔσφαλεν ὁ τὴν δόξαν
ὀνομάσας ματαίαν,
καὶ τὸν ἄνδρα μαινόμενον
τὸν πρὸ τοιαύτης καίοντα
θεᾶς τὴν σμύρναν.*

β'

*Δίδει αὐτὴ τὰ πτερά·
καὶ εἰς τὸν τραχὺν, τὸν δύσκολον
τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον
τοῦ ἀνθρώπου τὰ γόνατα
ἰδοὺ πετάουν.*

γ'

*Μικρὰν ψυχὴν, κατάπτυστον,
κατάπτυστον καρδίαν
ἔτυχ' ὅστις ἀκούει
τῆς δόξης τὴν παράκλησιν
καὶ δειλιάζει.*

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΒΟΥ, ΩΔΑΙ

[Συλλογή Πρώτη, Γενεύη, 1824]

Ἡ Λύρα

Ωδή Δευτέρα

Εἰς Δόξαν]

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ, ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

«Καὶ τὸ δοκοῦν δίκαιον οὐκ εἶναι δίκαιον, <ἀλλὰ δίκαιον μὲν τὸ κατὰ φύσιν,> ἄδικον δὲ τὸ ἐναντίον τῆς φύσεως. ἐπίνοιαν γὰρ κακὴν τοὺς νόμους ἔλεγε καὶ "οὐ χρὴ νόμοις πειθαρχεῖν τὸν σοφόν, ἀλλ' ἐλευθερίως ζῆν"».

68 DK A166

[<...> το προσέθεσα για την αποκατάσταση ολοσχερούς νοήματος και συντακτική ολοκλήρωση].

χαλεπὸν ἄρχεσθαι ὑπὸ χερείονος.

68DK B49

φύσει τὸ ἄρχειν οἰκίηιον τῷ κρέσσονι.

68DK B267

οὐδεμία μηχανὴ τῷ νῦν καθεστῶτι ρυθμῷ μὴ οὐκ ἀδικεῖν τοὺς ἄρχοντας, ἦν καὶ πάνυ ἀγαθοὶ ἔωσιν. οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ ἔοικεν ἢ ἑωυτῷ τὸν <ἀγαθὸν ὑπακούειν, οὐδ' > αὐτὸν ὑφ' ἑτέροις γίγνεσθαι· δεῖ δὲ κως οὕτω καὶ ταῦτα κοσμηθῆναι, ὅπως ὁ μηδὲν ἀδικέων, ἦν καὶ πάνυ ἐτάζη τοὺς ἀδικέοντας, μὴ ὑπ' ἐκείνους γενήσεται, ἀλλὰ τις ἢ θεσμός ἢ τι ἄλλο ἀμνηεῖ τῷ τὰ δίκαια ποιεῦντι.

68DK B266

[<...> το προσέθεσα για την αποκατάσταση νοήματος exempli gratia. ὑφ' ἑτέροις Jacobs: ἐφ' ἑτέροις codd.].

*μηδέν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑωυτοῦ μηδέ τι μᾶλλον
ἐξεργάζεσθαι κακόν, εἰ μέλλει μηδεὶς εἰδήσειν ἢ οἱ πάντες ἄνθρωποι· ἀλλ’
ἑωυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῆ ψυχῆ καθεστάναι, ὥστε
μηδέν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον.*

68DK B264

[Cf. Επίκουρος, Fr. 509 Usener = 209 Arrighetti].

.....

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ, ΠΟΛΥΒΙΟΣ
ΚΑΙ Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

Μέρος Α΄

ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ: ΑΘΗΝΑΙΚΗ «ΑΡΧΗ»

Γιατί Έγινε ο Πελοποννησιακός Πόλεμος

και

Γιατί Ηττήθηκε η Αθήνα

(Συνέχεια 3^η)

Μετά την απομάκρυνση του Αλκιβιάδη από τη στρατηγική τριανδρία στην οποία είχε ανατεθεί η απόλυτη ηγεσία της Σικελικής Εκστρατείας («στρατηγοί αυτοκράτορες»), έμειναν επικεφαλής ο Νικίας και ο Λάμαχος.

Για τον Νικία θα μιλήσω παρακάτω.

Ο Λάμαχος ήταν σκληροτράχηλος στρατιωτικός, από τα επιφανή στελέχη της Δημοκρατικής Παράταξης. Κατά το 436/5 π.Χ. βρίσκεται με τον Περικλή στον Εύξεινο Πόντο για τις επιχειρήσεις [Πλούταρχος, *Περικλής*, 20, 1]. Είχε μια αποτυχία όταν, αρχηγός ενός στόλου 10 πολεμικών πλοίων το 423/2 π.Χ., έχασε τα πλοία του σε μια κακοκαιρία κοντά στην Ηράκλεια του Πόντου – τα είχε προσαρμόσει στις εκβολές ενός ποταμού που κατέβασε αιφνίδια πολύ νερό σε μια θεομηνία [Θουκυδίδης IV, 75, 1-2· Διόδωρος XII, 72, 4]. Συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις και στην υπογραφή της Νικίειου Ειρήνης 422/1 π.Χ. [Θουκυδίδης V, 19, 2· 24, 1]. Ήταν και έμεινε χωρίς ιδιαίτερα οικονομικά μέσα, τίμιος και αδιάφθορος, γενναίος και ανδρείος. [Για την πενία του, Πλούταρχος, *Νικίας*, 15, 1, *Ηθικά*, 822E]. Δεν φαίνεται να διεκρίνετο πάντως για ιδιαίτερη στρατηγική δεξιότητα. Ο ολιγαρχικός Αριστοφάνης τον έχει μόνιμο στόχο και τον διακωμωδεί όχι όμως όπως τον Κλέωνα ή τον Κλεοφώντα (στους *Αχαρνείς* τον εισάγει ως κωμικό πρόσωπο, v. esp. 566-625. Χαρακτηρίζεται δημοκρατικός και πολεμοχαρής, «γεράκι»). Η ημέρα που ανέτειλε με τη Νικίειο Ειρήνη είναι «μισολάμαχος» (*Ειρήνη*, 304· cf. 473-4· 1290-2). Cf. Υπόθεσις 3 *Ειρήνης*, 30-3. [Το «Λάμαχος ἦρως»

στους *ατράχους*, 1039 (405 π.Χ.) είναι ουσιαστικά ειρωνικό και σαρκαστικό, όπως στους *Αχαρνείς*, 575· 578-9, 20 χρόνια νωρίτερα και ενώ ζούσε ο Λάμαχος (425 π.Χ.)]. Αλλά στις *Θεσμοφοριάζουσες*, 836-45, (411 π.Χ.) ο Αριστοφάνης διαφοροποιεί έντονα τον Λάμαχο ως «ανδρείο» από τον «δειλό και πονηρό» Κλεοφώντα. Αναφέρεται στην μνήμη των δημοσίων ανδρών και ο Λάμαχος πέθανε ηρωικά μαχόμενος στις Συρακούσες όπως θα δούμε. Αλλά αυτό από μόνο του δεν θα αρκούσε να αλλάξει την γνώμη του Αριστοφάνη. Η διακωμώδηση του Λάμαχου είναι «συμπαθητική», δεν τον γελοιοποιεί όπως τους ακραιφνέστερους δημοκρατικούς και φιλοπόλεμους ηγέτες.

Διαπιστώνουμε τη σοφία του Δήμου των Αθηναίων στον ορισμό της Τριαρχίας. Ο αρχηγός της ολιγαρχικής, φιλεισηνικής παράταξης Νικίας. Ο αναδειχθείς ιθύνων νους της φιλοπόλεμης κατεύθυνσης, κυρίως στον Δημοκρατικό χώρο, Αλκιβιάδης. Και ο στρατιωτικός ηγέτης, ηγετική μορφή της Δημοκρατικής Παράταξης, ο Λάμαχος.

Με την αποχώρηση του Αλκιβιάδη, ο Νικίας καταλαμβάνει την πρωτεύουσα θέση στην ανώτατη στρατιωτική ηγεσία της Σικελικής Εκστρατείας. Επικρατεί αμέσως η στρατηγική του στο επιχειρησιακό σχέδιο: η γραμμή Αλκιβιάδη-Λαμάχου (κατευθείαν επίθεση στις Συρακούσες το ταχύτερο με πρόσληψη του ευρύτερου δυνατού συνδυασμού επιτοπίων συμμαχιών, αλλά χωρίς καθυστέρηση) ανατρέπεται άρδην. Κατά την αποδοκιμασθείσα πρόταση του Νικία στο Πρώτο Πολεμικό Συμβούλιο των στρατηγών-αυτοκρατόρων (όταν ακόμη δεν είχε ανακληθεί ο Αλκιβιάδης), οι δυο εναπομείναντες στρατηγοί εγκαταλείπουν τον κύριο στρατηγικό στόχο και κινούνται τώρα προς το άλλο, το δυτικό, άκρο της Σικελίας, όπου ευρίσκεται η Έγεστα, η πόλη που παρέσχε την τυπική αφορμή της Μεγάλης Εκστρατείας. Εκεί επιτυγχάνονται μερικοί ευχερείς στόχοι και εξασφαλίζονται πρόσθετα κεφάλαια (Θουκυδίδης, VI, 62). Έτσι, χωρίς τον απαραίτητο συγκλονισμό,

τελείωσε το πρώτο έτος επιχειρήσεων στο Σικελικό Θέατρο του Πολέμου, με την έλευση του φθινοπώρου 415 π.Χ.

Οι Αθηναϊκές Δυνάμεις επιστρέφουν στη βάση των επιχειρήσεων, την Κατάνη, και μετά στην παρακείμενη Νάξο. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις διακόπτονται (εκτός μιας θεαματικής εξαιρέσεως που επιβεβαιώνει τον κανόνα της λογικής του Νικία) και όλο το φθινόπωρο και ο χειμώνας καταναλίσκονται σε προετοιμασίες για την επίθεση κατά των Συρακουσών. Θεμελιώδες στρατηγικό λάθος διαπράττεται από τον Νικία, με δευτερεύοντα τον ρόλο του Λαμάχου. Η Μεγάλη Αρμάδα ήλθε ουσιωδώς πλήρως έτοιμη. Χρειαζόταν μόνο προπαρασκευές τεχνικού χαρακτήρα που μπορούσαν να επιτελεσθούν σε εβδομάδες μέσα. Τόσο διάστημα περίπου απαιτείτο για να εξασφαλισθούν οικονομικά και πολεμικά μέσα από επιτόπιους φορείς, εξασφαλιζομένης ή βιαζομένης της υποστήριξης των φίλα προσκείμενων πόλεων και πληθυσμών της νήσου, αναγκαζομένης δε της ουδετερότητας των υπολοίπων.

Η Μεγάλη Αρμάδα έπρεπε να χτυπήσει άμεσα τον αντικειμενικό στόχο της εκστρατείας, να συντρίψει αποφασιστικά τη Δύναμη των Συρακουσών, πριν προλάβουν οι αρχές του εχθρού να συνέλθουν από την έκπληξη του μεγέθους της Αθηναϊκής προβολής Δύναμης και να οργανώσουν την άμυνα της πόλης. Ακριβώς αυτό επισημαίνει ο Θουκυδίδης:

«τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθύς τὴν ἔφοδον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Συρακούσας παρεσκευάζοντο, οἱ δὲ Συρακόσιοι καὶ αὐτοὶ ὡς ἐπ' ἐκείνους ἰόντες. ἐπεὶ γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὸν πρῶτον φόβον καὶ [τὴν] προσδοκίαν οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ εὐθύς ἐπέκειντο, κατὰ τε τὴν ἡμέραν ἐκάστην προϊούσαν ἀνεθάρσουν μᾶλλον, καὶ ἐπεὶ πλείοντες τε τὰ ἐπ' ἐκεῖνα τῆς Σικελίας πολὺ ἀπὸ σφῶν ἐφαίνοντο καὶ πρὸς τὴν Ὑβλαν ἐλθόντες καὶ πειράσαντες οὐχ εἶλον βία, ἔτι πλέον κατεφρόνουν καὶ ἠξίουσαν τοὺς

στρατηγούς, οἷον δὴ ὄχλος φιλεῖ θαρσήσας ποιεῖν, ἄγειν σφᾶς ἐπὶ Κατάνην, ἐπειδὴ γε οὐκ ἐκείνοι ἐφ' ἑαυτοὺς ἔρχονται».

[VI, 63, 1-2]

Οι Συρακούσες πρώτα φοβούνται και περιμένουν άμεση επίθεση. Η ολιγωρία της Αθηναϊκής Δύναμης και η απομάκρυνσή της από την ανατολική ακτή της Σικελίας την πρώτη και κρίσιμη περίοδο των επιχειρήσεων, όπως και αποτυχίες που αυτή η καθυστέρηση, αβεβαιότητα και έλλειψη αποφασιστικότητας συνεπέφεραν (οι Αθηναίοι δοκίμασαν να καταλάβουν την Ύβλα στο νότιο μέρος της Σικελίας αλλά αποκρούστηκαν), έκαναν τους Συρακουσίους να αναταρρήσουν. Τόσο δε ανέβαινε το ηθικό τους μέρα με την ημέρα Αθηναϊκής αναβλητικότητας, ώστε να θέλουν να αναλάβουν αυτοί τη στρατηγική πρωτοβουλία και να επιτεθούν στην Αθηναϊκή στρατιωτική βάση επί της Σικελίας, στην Κατάνη.

Οι Αθηναίοι στρατηγοί καταλαβαίνουν ότι πρέπει να κάνουν κάποια κίνηση μέσα στον χειμώνα. Και προβαίνουν σε μια επιχείρηση κατά των Συρακουσών. Επιλέγεται περιοχή επίθεσης. Νότια των Συρακουσών εκτείνεται βαθύς και κλειστός κόλπος, ο Μέγας (και Εμπορικός) Λιμένας της πόλης. Στο κόλπο αυτό εκβάλλει ο Άναπος ποταμός δημιουργώντας ελώδη περιοχή στον μυχώ του κόλπου. Αθηναϊκές Δυνάμεις με τους Συμμάχους αποβιβάζονται νότια του Έλους και νικούν σε μάχη τις εχθρικές δυνάμεις, με πρωταγωνιστές της νίκης τους Αργείους. Το σχέδιο είχε συλληφθεί καλά και εκτελέστηκε με επιτυχία (VI, 63-71). Αλλά υπάρχει πάντα η υπερβολική «σύνεση», η πραγματική ατολμία του Νικία, τόσο στρατηγική όσο και τακτική όσο και επιχειρησιακή, την οποία διαδηλώνει και επισημαίνει ο Θουκυδίδης. (Δεν εκμεταλλεύεται τη νίκη για να συλήσει τους Συρακόσιους θησαυρούς του Ολυμπείου ιερού που ήταν λίγο πιο μέσα από το σημείο που αποβιβάστηκαν και έδωσαν μάχη οι Αθηναϊκές Δυνάμεις, κάπου 2,5 km

βορειοδυτικά. Αυτό φοβόντουσαν περισσότερο οι Συρακούσιοι. VI, 70, 4 – 71, 1).

Οι Αθηναϊκές δυνάμεις μετά από αυτή τη μονήρη θεατρική επιτυχία, αντί να συνεχίσουν και πολλαπλασιάσουν την δυναμική της, ξεχειμωνιάζουν μεταφερθέντες από το μεγάλο στρατόπεδο της φίλα προσκείμενης Κατάνη στην παρακείμενη Νάξο. Ο Νικίας κρίνει ότι χρειάζεται να ζητήσει πρόσθετη βοήθεια από την Αθήνα και από Συμμάχους στη Σικελία, σε ιππικό και χρήματα (VI, 71, 2· 74, 2). Όντως οι Συρακούσιοι ιππείς είναι πρόβλημα για τις πεζικές επιχειρήσεις των Αθηναίων. Αλλά μια δυναμική και επιθετική πολιτική με τους Σικελιώτες, ακόλουθη μιας αποφασιστικά επιθετικής στρατηγικής και τακτικής εναντίον των Συρακουσών, θα εξασφάλιζε γρήγορα και τα δυο από εγχώριους πόρους και πηγές. **Αντ' αυτού ο Νικίας στέλνει αίτημα στην Αθήνα για αποστολή επικουρικής δύναμης ιππικού και χρημάτων.**

Οι επιχειρήσεις αναστέλλονται για την άνοιξη, χωρίς να μπορέσουν να εκμεταλλευτούν οι Αθηναίοι ούτε καν τη χειμερινή επιτυχία τους. Προετοιμασμένη παράδοση της Μεσσήνης από το φιλοΑθηναϊκό κόμμα εκεί απέτυχε με προκλητικό τρόπο που εξέθεσε παραπάνω την Αθηναϊκή δύναμη και ισχύ: ο λόγος της αποτυχίας ήταν ότι ο Αλκιβιάδης, στην ικανότητα του οποίου θα ωφείλετο η σύλληψη του σχεδίου και στην επιρροή και αξιοπιστία του οποίου θα εβασίζετο η εκτέλεσή του, κατέστρεψε την εφαρμογή του προδίδοντας τους εσωτερικούς διεκπεραιωτές του.

Αντιθέτως προς την άφρονα καταπεριφρόνηση του «καιρού» από τους Αθηναίους, δίνεται ο χρόνος στους Συρακούσιους να οργανωθούν καλά με σειρά δραστικά μέτρα τα οποία λαμβάνουν υπό την ηγεσία του Ερμοκράτη, αρχηγού της Ολιγαρχικής Παράταξης εκεί (VI, 72-73). Επιπλέον αποστέλλονται πρέσβεις στη Σπάρτη και στην Κόρινθο για στρατιωτική βοήθεια (73, 2) και ασφαρίζεται η πόλη με σειρά νέων

εκτεταμένων οχυρωματικών έργων σε νευραλγικά σημεία πρόσβασης και αδυναμίας (75, 1). Οι Συρακούσιοι επιχειρούν επίσης επιτυχώς αντενέργεια θεαματική για να ισορροπήσουν την προηγούμενη νίκη των Αθηναίων έξω από την πόλη τους. Επιτίθενται αιφνιδιαστικά και καταστρέφουν το Αθηναϊκό στρατόπεδο στην Κατάνη, αφού οι Αθηναϊκές Δυνάμεις ξεχειμωνιάζουν στη Νάξο (75, 1). Έτσι εξασφάλισαν ισορροπία στον ευαίσθητο τομέα των εντυπώσεων.

Πέρα από την επικοινωνιακή τακτική, η στρατηγική του Νικία είναι ολότελα εσφαλμένη. Τη δυναμική μιας μεγάλης στρατιωτικής Δύναμης δεν την αφήνεις να κάμει ποτέ «κοιλιά». Κάθε ανάσχεση ή απλή αναβολή είναι καταστροφική, δυσανάλογα μεγάλη προς την αξία της συγκεκριμένης πρόσκρουσης ή εμποδίου, που μπορεί και να είναι πολύ μικρή. Η δυναμική ανάλυση δεν είναι ποτέ στατική. Υπάρχουν πολλαπλασιαστές ισχύος εν δράσει. Οι προετοιμασίες συντελέστηκαν πριν την άφιξη της Μεγάλης Αρμάδας στη Σικελία. Μόλις έφθασε εκεί έπρεπε ταχύτατα να συντελεστούν δυο έργα. Ο τεχνικός εξοπλισμός που δεν μπορούσε να γίνει πριν τον απόπλου (πολεμικές μηχανές, εξαρτήσεις, κατάσταση ετοιμότητας όπλων). Και η παντί σθένει εξασφάλιση όσο το δυνατόν ευρύτερων εντόπιων συμμαχιών και ουδετερότητας των υπολοίπων, με περιορισμό, εκφοβισμό και απομόνωση των συμμάχων του εχθρού. Σύντονα μέτρα έπρεπε να ληφθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Αλλά ο κύριος παράγων συντριπτικής επιτυχίας σε όλους τους τομείς στρατηγικής και επικοινωνιακής προβολής ισχύος ήταν η πραγματική και φαινομένη αποφασιστικότητα της Αθηναϊκής Δύναμης Κρούσης στην δυναμική και επιθετική επιδίωξη του βασικού άμεσου αντικειμενικού σκοπού της εκστρατείας, την στρατιωτική εξουδετέρωση των Συρακουσών.

Η «μέριμνα» του Νικία ήταν και θεωρήθηκε ως αβουλία και αναβλητικότητα. Η επιθυμία του «φρόνιμου» στρατιωτικού ηγέτη να έχει τη μέγιστη δυνατή βεβαιότητα νίκης για να επιχειρήσει το οτιδήποτε είναι σκανδαλώδες στρατηγικό ελάττωμα ιδίως όταν ηγείται δύναμης με συντριπτική υπεροπλία στο ένα σώμα (το ναυτικό) και τουλάχιστον ισοδυναμία στο άλλο (πεζικό). Και αυτή ήταν η περίπτωση της Μεγάλης Αθηναϊκής Αρμάδας.

Το θεμελιώδες λάθος στρατηγικών αποτυπώνει η υπόθεση της Καμάρινας (πόλη στη νότια ακτή της Σικελίας και όμορο των Συρακουσών), την οποία ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο αναπτύσσει δια μακρών ο Θουκυδίδης (VI, 75, 3 – 88, 2). Οι Αθηναίοι με πρεσβεία ζήτησαν από τους Καμαριναίους την ενεργοποίηση προγενέστερης συμμαχίας μεταξύ τους. Οι Συρακόσιοι με ταυτόχρονη παρουσία δικής τους πρεσβείας, επεδίωξαν να εμποδίσουν τη στήριξη των Καμαριναίων προς τους Αθηναίους. Η τελική απόφαση της Καμάρινας και οι πραγματικοί λόγοι που ζυγίστηκαν στη χάραξη της στρατηγικής της πόλης, περιγράφεται ως εξής από τον Θουκυδίδη στο τέλος της μακράς διήγησης αμφότερον των πρεσβευτικών λόγων και φανερών επιχειρημάτων:

«οἱ δὲ Καμαριναῖοι ἐπεπόνθεσαν τοιόνδε. τοῖς μὲν Ἀθηναίοις εὖνοι ἦσαν, πλην καθ' ὅσον [εἶ] τὴν Σικελίαν ᾤοντο αὐτοὺς δουλώσεσθαι, τοῖς δὲ Συρακοσίοις αἰεὶ κατὰ τὸ ὄμορον διάφοροι· δεδιότες δ' οὐχ ἦσσαν τοὺς Συρακοσίους ἐγγὺς ὄντας μὴ καὶ ἄνευ σφῶν περιγένωνται, τό τε πρῶτον αὐτοῖς τοὺς ὀλίγους ἰππέας ἔπεμψαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐδόκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν μὲν τοῖς Συρακοσίοις μᾶλλον ἔργῳ, ὡς ἂν δύνωνται μετριώτατα, ἐν δὲ τῷ παρόντι, ἵνα μηδὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἔλασσον δοκῶσι νείμαι, ἐπειδὴ καὶ ἐπικρατέστεροι τῇ μάχῃ ἐγένοντο, λόγῳ ἀποκρίνασθαι ἴσα ἀμφοτέροις. καὶ οὕτω βουλευσάμενοι ἀπεκρίναντο, ἐπειδὴ τυγχάνει ἀμφοτέροις οὐσι ξυμμάχοις σφῶν πρὸς ἀλλήλους πόλεμος ὢν, ἔυορκον

δοκεῖν εἶναι σφίσιν ἐν τῷ παρόντι μηδετέροις ἀμύνειν. καὶ οἱ πρέσβεις ἑκατέρων ἀπήλθον».

VI, 88, 1-2

Ο Θουκυδίδης θεωρεί δικαιολογημένα το συμβάν αποκαλυπτικό για τα τεκταινόμενα στη Σικελία και γι' αυτό του δίνει χώρο και σημασία. Η Καμάρινα είναι γειτονική χώρα προς τις Συρακούσες. Οι Συρακούσες έχουν εξαπλωθεί εδαφικά και η επιρροή τους είναι κύρια στη Σικελία. Η Καμάρινα είναι συνεπώς «διάφορος» προς τις Συρακούσες και έχει στρατηγικό συμφέρον την κολόβωση της δύναμης της μεγάλης γείτονός της. Προς τους Αθηναίους οι Καμαριναίοι διάκεινται ευνοϊκά ως Δύναμης μακρινής με λάβαρο την ελευθερία, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτιστική ακμή. Βέβαια φοβούνται ότι οι Αθηναίοι αποβλέπουν στην κατάκτηση όλης της Σικελίας. Αλλά δεν είναι το ίδιο να ασκείται ηγεμονία από μια οικουμενική δύναμη (όπως ήδη είναι και θα είναι περισσότερο η Αθήνα αν κερδίσει τον Σικελικό Πόλεμο) με το να χάνει η Καμάρινα στον τοπικό συσχετισμό δυνάμεων και να γίνει υποτελής των Συρακουσών.

Περισσότερο όμως από τη νίκη των Αθηναίων οι Καμαριναίοι φοβούνται πραγματικά (και λαμβάνουν υπόψη στη λήψη της απόφασής τους) την ήττα τους. Γιατί τότε οι Συρακούσες θα είναι η αναμφισβήτητη ηγεμονική πόλη της Σικελίας. Και αν η Καμάρινα έχει εν τω μεταξύ ενεργητικά βοηθήσει τους Αθηναίους, θα είναι παντελώς έκθετη στην παραδειγματική και εκδικητική τιμωρία των εχθρών της. Κι αν ακόμη οι Αθηναίοι αποχωρήσουν χωρίς να ηττηθούν, η Καμάρινα θα ευρεθεί στη δυσχερή θέση να πρέπει να διαχειριστεί την εχθρότητά της προς τη μεγάλη Σικελική Δύναμη που θα είχε αποκρούσει την ξένη Δύναμη εισβολής της Σικελίας.

Εκείνο λοιπόν που λογαριάζει περισσότερο η Καμάρινα είναι η (αν)αποφασιστικότητα των Αθηναίων στην επιδίωξη του στρατηγικού

τους στόχου, τη συντριβή των Συρακουσών. Αν οι Αθηναίοι έδειχναν αποφασιστική πρωτοβουλία των κινήσεων και ακάθεκτη δυναμική επιδίωξης της στρατηγικής τους, αναμφίβολα οι Καμαριναίοι θα ήσαν ολόψυχοι σύμμαχοι. Αλλά η αναβλητικότητα του Νικία εκλαμβάνεται ευλόγως ως αβεβαιότητα περί του στρατηγικού στόχου. Μπορεί, σκέπτονται οι Καμαριναίοι, οι Αθηναίοι να εννοούν μόνον επίδειξη δύναμης. Ίσως αποχωρήσουν για άλλο δικό τους αντικειμενικό σκοπό. Τίποτε δεν φοβάται περισσότερο μια Δύναμη που βρίσκεται σε τροχιά σύγκρουσης ή σε αντιπαράθεση συμφερόντων ή ανεξαρτησίας με γειτονική της ισχυρότερη Δύναμη του περιφερειακού πεδίου, από την εγκατάλειψή της από μια οικουμενική δύναμη μεγάλου βάθους και πλάτους ισχύος και επιρροής με την οποία έχει στρατηγικά συντονιστεί. Σε τέτοια περίπτωση η θέση της είναι επικίνδυνη στα χέρια της ισχυρότερης περιφερειακής αντιπάλου της, αν αυτή αντιδρά στον ηγεμονικό ρόλο της οικουμενικής δύναμης.

Οι Καμαριναίοι, βάσει αυτής της ορθής στρατηγικής λογικής, κρίνουν ότι το συμφέρον τους υπό τις δεδομένες περιστάσεις εξυπηρετείται καλύτερα με τη σιωπηρή μεν βοήθεια προς τους Συρακουσίους, σε επίπεδο όμως όσο πιο χαμηλό είναι συμβατό με το να μη θεωρηθεί ότι είναι εικονικό και συμβολικό και ως εκ τούτου παραπλανητικό και υποκριτικό. Δεν πρέπει απλώς να εκληφθεί από τις Συρακούσες η βοήθεια που θα παράσχουν προς αυτές ως πλασματική υπεκφυγή. Πάντως αποφάσισαν να συνεχίσουν την πρακτική τους αποστολής μικρής επικουρίας κατά περίπτωση - είχαν ήδη προσφέρει «ολίγους ίππέας». Ταυτόχρονα συνώδευσαν τη μυστική απόφασή τους αυτή ενός de facto συνδυασμού με τις Συρακούσες στον ελάχιστο δυνατό βαθμό, με μια φανερή και επίσημη διακήρυξη ουδετερότητας στη διαμάχη Αθηνών – Συρακουσών. Επικαλέστηκαν προϋπάρχουσες συνθήκες που

τους συνδέουν και με τις δυο δυνάμεις και δήλωσαν ότι το γεγονός αυτό επιβάλλει την τήρηση των σχετικών όρκων προς αμφότερες.

Επρόκειτο για μια ονομαστική ουδετερότητα, μια αναγκαστική πρακτική σύνδεση με το ένα μέρος, ενώ τα πραγματικά συμφέροντα της πόλης συνέκλιναν προς σκληρή συμμαχία με το άλλο. Η Καμάρινα ήταν με τους Αθηναίους, αλλά δεν εμπιστευόταν την αποφασιστικότητά τους να φέρουν εις πέρας τον πρώτο στρατηγικό στόχο για τον οποίο η Μεγάλη Αρμάδα εξεστράτευσε στη Σικελία. Θα ήταν βεβαίως γνωστές οι απόψεις του Νικία γενικά, ότι ο στρατηγικός στόχος θα έπρεπε να περιορισθεί στα δίκαια της Εγέστας και των Λεοντίνων, με την επιλεκτική εκμετάλλευση όποιων άλλων δυνατοτήτων παρουσιαστούν για την προώθηση της Αθηναϊκής επιρροής στη Σικελία. Κατάπληξη επίσης και φόβο στους Σικελικούς συμμάχους της Αθήνας (ενεργούς ή δυνητικούς) προκάλεσε η απομάκρυνση του Αλκιβιάδη από την ηγεσία της εκστρατείας, αυτού του μεγαλεπίβολου συλλήπτορα της Αθηναϊκής Υψηλής Στρατηγικής Δύναμης Προβολής Ισχύος στη Δύση.

Δικαιολογημένα ο Θουκυδίδης θεωρεί την υπόθεση της Καμάρινας κομβικής σημασίας για την κατανόηση των πραγματικών αιτίων των εξελίξεων.

Η προσπάθεια των Αθηναίων να προσεταιριστούν όσο δυνατόν περισσότερες από τις Σικελικές πόλεις και αυτόχθονες πληθυσμούς (Σικελούς), προσέκρουε στο στρατηγικό λάθος του Νικία που ο Θουκυδίδης καθιστά προφανές στην περίπτωση της Καμάρινας, μιας εκ πολλών όπου παίχτηκε ανάλογο δράμα. Το αποτέλεσμα ήταν πενιχρό, κρινόμενο με μέτρο την κατάπληξη και φόβο και ελπίδα που μια Αρμάδα σαν την Αθηναϊκή της Σικελικής Εκστρατείας θα είχε προκαλέσει στη Σικελική πραγματικότητα, πραγματικότητα διεπόμενη άλλωστε από φθόνο, μίσος ή έστω αντιπάθεια των άλλων προς τους Συρακουσίους, προς μια δύναμη που θα ήθελε αλλά δεν μπορούσε να ιδρύσει

απερίφραστα ηγεμονία επί πάσης της Σικελίας. Εκτός από την Έγεστα και τους ξεκληρισμένους κατοίκους των Λεοντίνων, λίγες μόνο πόλεις συντάχτηκαν με τους Αθηναίους – η Κατάνη, ο Ακράγας, και, φυσικά τω λόγω, οι πλείστοι από τους αυτόχθονες Σικελούς του εσωτερικού της νήσου. (Οι προς τα δυτικά πεδία εφοβούντο τους Συρακουσίους, και δεν υπάκουσαν στην Αθηναϊκή κλήση . Αλλά ακριβώς επειδή ο φόβος αυτός συνεκληρούτο την ψυχή τους με αντιπάθεια και ακόμη μίσος, μια αποφασιστική και ταχεία δράση της Αθηναϊκής Δύναμης θα είχε γείρει την πλάστιγγα υπέρ της και σε αυτήν την περίπτωση).

Οι Αθηναίοι επέταξαν στους Έγεσταίους βασικά και Σικελούς να βοηθήσουν με ιππικό (το οποίο στερούνταν και στο οποίο οι Συρακούσιοι πλεονεκτούσαν συντριπτικά δυνάμενοι να παρατάξουν ευχερώς σώμα 1200 ιππέων) και υλικά (πλίνθους, σίδηρο) κατάλληλα για τον περικτειχισμό που σχεδίαζαν όπως θα δούμε να κάνουν για την πολιορκία και τον αποκλεισμό των Συρακουσών. Η τροφοδοσία του στρατού δεν τους ήταν ακόμη πρόβλημα. Είχαν και δωρεές, κυρίως από τους Σικελούς, και άφθονα χρήματα.

Ταυτόχρονα επεζήτησαν, ορθά, ως μέρος της γενικότερης Δυτικής πολιτικής τους, και ευρύτερες συνεργασίες. Έστειλαν τριήρη στην Καρχηδόνα περί φιλίας και πρέσβεις στην Τυρρηνία (Ετρουρία) για στρατιωτική συμμαχία. Καρχηδόνα και Ετρούσκοι ήταν τότε ισχυρές δυνάμεις της Δύσης (VI, 88, 3-6).

Οι Συρακούσιοι πρέσβεις που εστάλησαν στην ηπειρωτική Ελλάδα δεν είχαν φυσικά δυσκολία να πείσουν την Κόρινθο να βοηθήσει την παλαιά αποικία της. **Η Σικελική Εκστρατεία, αν επετύγχανε, θα αποτελούσε τελειωτικό χτύπημα για το εμπόριο της Κορίνθου στη Δύση και συνεπώς για την ίδια την υπόσταση, την ανεξαρτησία, κυριαρχία και ευημερία της Κορίνθου ή τουλάχιστον της ηγετικής ολιγαρχίας της.** Η δυσκολία συνεπώς έγκειτο στο να πεισθεί η Σπάρτη.

Και πάλι η Σπάρτη δεν έβλεπε με καλό μάτι τέτοιο τεράστιο άνοιγμα του πεδίου του αγώνα, τέτοιο μακρινό και ταυτόχρονα μεγάλο θέατρο ενός πολέμου, περισσότερο μιας αντιπαράθεσης με την Αθήνα, που γι' αυτήν δεν αποσκοπούσε σε άλλο τι παρά στην επάνοδο στο *status quo ante*, σε ένα στέρεο και σκληρό διπολισμό μεταξύ αυτής και της Αθήνας (κατά το πνεύμα της προ ολίγων ετών συναφθείσης Νικίειου ειρήνης που τώρα κινδύνευε να τιναχθεί στον αέρα). Η Σπάρτη επιπλέον ε γνώριζε τις αληθινές διαθέσεις της ολιγαρχικής παράταξης στην Αθήνα και είχε εμπιστοσύνη στον Νικία. Η Σπάρτη δεν ήθελε συντριπτική νίκη επί της Αθήνας. Δεν ήθελε μονοπολικό σύστημα με αυτήν επικεφαλής. Δεν θα ήξερε τι να κάνει σε τέτοια περίπτωση, και δεν θα μπορούσε να κάνει πολλά, όπως απεδείχθη εκ των πραγμάτων αργότερα, όταν ενίκησε.

[Όταν στις παραμονές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου η Μ. Βρετανία δοκίμασε τις προθέσεις της Γερμανίας, θέλοντας να κρίνει αν η ανερχόμενη Γερμανία συμφωνεί με τη διατήρηση ενός συστήματος ισορροπίας δυνάμεων ή έχει αποφασίσει τη δυναμική προώθηση της στρατηγικής ισχύος που ακολουθούσε, πρότεινε διαμεσολαβήσεις στα αναφυόμενα προβλήματα κατά την αρχή του ορθολογικού Συμβιβασμού. Με την *de facto* απόρριψη εκ μέρους της Γερμανίας αυτής της αρχής και τη συνεπαγόμενη αποκαθήλωση του Συστήματος Ισορροπίας, προχώρησε στον Πόλεμο. Όταν ο τελευταίος πρέσβυς της Γερμανίας στο Λονδίνο πρίγκηψ Lichnowsky έφευγε από την Αγγλία με τη διακοπή των Διπλωματικών Σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, ο επικεφαλής του Foreign Office Sir Edward Grey, κατά τη διάρκεια ενός συναισθηματικά φορτισμένου προσωπικού και επίσημου αποχωρισμού, του είπε "We don't want to crush Germany" [«Δεν θέλουμε να συντρίψουμε τη Γερμανία»]. Το

νόημα είναι ότι η Αγγλία επιζητούσε την επαναφορά της Γερμανίας στο Σύστημα Ισορροπίας Δυνάμεων. Έτσι και η Σπάρτη το μόνο που ήθελε με τον Πόλεμο ήταν η επανένταξη Αθήνας και Σπάρτης στο Διπολικό Σύστημα. Ούτε η Αθήνα ούτε η Γερμανία δέχθηκαν την προσφορά. Άλλο θέμα ότι πολιτισμικά και ιδεολογικά οι ομοιότητες και αναλογίες μεταξύ των τεσσάρων είναι αντίστροφες].

Η Σπάρτη λοιπόν και πάλι δίσταζε, όπως και πριν την έκρηξη του Πελοποννησιακού Πολέμου. Το Σικελικό θέατρο του πολέμου δεν φαινόταν να την αφορά άμεσα, να θίγει τα ζωτικά της συμφέροντα, ως ηγεμονικής δύναμης της Πελοποννησιακής Συμμαχίας. Έπρεπε, για να δράσει, να πεισθεί ότι ο Σικελικός Πόλεμος στρεφόταν τελικά κατά αυτής της ίδιας και της Πελοποννήσου. Και την απόδειξη γι' αυτό δεν μπορούσε να της την προσφέρουν ούτε οι Συρακούσες ούτε η Κόρινθος. Οι πρώτες γιατί βρίσκονταν σε ανάγκη και η δεύτερη γιατί ήσαν διαφανείς οι λόγοι για τους οποίους στρεφόταν μονίμως κατά των Αθηνών - και άλλωστε δεν είχε διστάσει να στραφεί κατά της ίδιας της Σπάρτης μετά τη σύναψη της Νικειού Ειρήνης.

Τη δράση (και αυτή μερική) της Σπάρτης μπόρεσε να διεγείρει μόνο ο Αλκιβιάδης. Πήγε εκεί ταυτόχρονα με τους Συρακούσιους και Κορίνθιους πρέσβεις. Και δήλωσε στους Σπαρτιάτες ότι ο στρατηγικός στόχος της Αθήνας με τη Σικελική Εκστρατεία είναι ακριβώς η αποκατάσταση οικουμενικής, μονοπολικής ηγεμονίας με την εξαφάνιση της Σπάρτης από εστία ενός συμφωνημένου Διπολικού Συστήματος. Ανέλυσε όλο τον στρατηγικό σχεδιασμό και τους αντικειμενικούς σκοπούς της Αθήνας κατά το Master Plan του οποίου ο ίδιος ήταν ο συλλήπτωρ. Ο Λόγος του στη Σπάρτη, με τον οποίο την έπεισε να δράσει στη Δύση, να διακόψει την ειρήνη και να ξαναρχίσει τον

Ελλαδικό Πόλεμο είναι μνημειώδους αρχιτεκτονικής (VI, 89-92). Συμπεριέλαβε σε αυτόν, προς πλήρη πειστικότητα, και τα συγκεκριμένα μέτρα στα οποία η Σπάρτη πρέπει να προβεί ξαναρχίζοντας τον Πόλεμο στην Ηπειρωτική Ελλάδα, ώστε η Αθήνα να έχει να αγωνίζεται ταυτοχρόνως σε δυο μεγάλα Θέατρα Πολέμου.

Ο κύβος ερρίφθη. Η Σπάρτη αποφάσισε τη συνέχιση του Πολέμου. Στις Συρακούσες έστειλε τον **Γύλιππο**, ικανότατο και ενεργητικότερο στρατηγό, τον στρατιωτικό αντίποδα του Νικία. **Ήταν σαν οι Αθηναίοι να είχαν Σπαρτιάτη Στρατηγό στη Σικελία και οι Σύμμαχοι της Σπάρτης εκεί, οι Συρακούσιοι, Αθηναίο!**

Σπαρτιατικός Στρατός δεν εστάλη στη Σικελία. Οι Κορίνθιοι ανέλαβαν δραστήρια να προσφέρουν τους στρατιώτες, το ανθρώπινο και στρατιωτικό υλικό. Η Σπάρτη έστειλε Αρχηγό ικανότατο. Η Σπάρτη επίσης σχεδίασε εισβολή στην Αττική και οχύρωση μόνιμης φρουράς στα βόρεια ορεινά της Αττικής, στα περάσματα προς την Εύβοια και την Βοιωτία. Στη Δεκέλεια. Κι αυτό κατά τη συμβουλή του Αλκιβιάδη (VI, 93, 1-3).

[Θα συνεχίσω την ανάλυση της Σικελικής Εκστρατείας και της Αθηναϊκής πανωλεθρίας στο επόμενο Κείμενο Εργασίας].

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 11ο

Την Πέμπτη 14 Φεβρουαρίου, στις 8.30 το βράδυ, θα συνεχίσουμε τον φετινό ΚΣΤ' Κύκλο των Σεμιναρίων Ιστορικοφιλοσοφικού Λόγου με την 12^η Συνάντησή μας, που είναι η έκτη του Β' μέρους του κύκλου.

Θα συνεχίσω την ανάλυση και ανασύνθεση της προβληματικής του χρόνου ως εστιακού σημείου αντιπαράθεσης νεωτερικής υπαρξιστικής και κλασσικής οντολογικής μεταφυσικής, και γενικώτερα Ευρωπαϊσμού και Ελληνισμού, και σε επίπεδο βιωμάτων και σε επίπεδο νοητικό.

Το πρόβλημα του χρόνου συνδέεται άρρηκτα και θεμελιακά για τον άνθρωπο με το πρόβλημα του νοήματος της ύπαρξης. Το νόημα για το κλασσικό πνεύμα είναι ο σκοπός του Είναι, και αυτός είναι το τέλος του όντος. Ο συνδυασμός με τα άλλα «Γιατί» της ύπαρξης (εύκολα ταξινομούμενα κατά την Αριστοτελική θεωρία των τεσσάρων αιτίων) οδηγεί στην λύση του Μυστηρίου της Ύπαρξης. Αντιθέτως στον άτοπο και αν-ούσιο και ατελή χρόνο του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου το Μυστήριο παραμένει άλυτο.

Στην συνάντησή μας αυτή θα συνδέσω την χρονικότητα του Dasein (ανθρώπινη ύπαρξη) και του Είναι εν γένει κατά Heidegger, με το μηδέν που εμφιλοχωρεί στην καρδιά του όντος κατά Sartre. Η σύνδεση αυτή θα αποδειχθεί αποκαλυπτική για την εξιχνίαση των εσώψυχων του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου, της δομής του θεμελιώδους βιώματός του, εις τεκμηρίωση της θεωρίας μου περί του Υποκειμένου αυτού ως ίδρυσης-εν-μη-οντι.

Ο τίτλος κατά το πρόγραμμα του σεμιναρίου είναι:

*Φαινομενολογία του Όντος, 3:
Sartre - το Είναι και το Μηδέν.*

Οι συναντήσεις των Σεμιναρίων γίνονται κάθε Πέμπτη στις 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάρου Λόγου και Τέχνης, Πλατεία Γεωργίου Α', 2^{ος} όροφος.

Μετά την ομιλία ακολουθεί διεξοδική, ανοικτή συζήτηση.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.